

Dichter bij de taal

Folkert Kuiken & Josine Burgers (red.)

Boom

Inhoud

Inleiding **7**

- 1 JURK! – Dit is het leven · Luce van Donkersgoed **13**
- 2 Jochem Myjer – Weduwnaar · Frits Los **19**
- 3 Fluitsma & Van Tijn – 15 miljoen mensen · Janneke Vijfvinkel **25**
- 4 George Groot – In wezen is de mens alleen · Anna Ietswaard **31**
- 5 Veldhuis & Kemper – Te blond · Romee van den Bos **37**
- 6 Kees Spiering – Thuis · Marjolein Maljaars **43**
- 7 Doe Maar – Pa · Fleur Daemen **49**
- 8 Linda Vogelesang – Lieve juf · Britt de Kroon **55**
- 9 Nielson – De kleine dingen · Josine Burgers **61**
- 10 Jan Boerstoel – Recht op vrije meningsuiting · Marloes Winkel **67**
- 11 Marco Borsato – Mooi · Josine Burgers **73**
- 12 Drs. P – Troostvogel · Irina Vargas Rivera **79**
- 13 Guus Meeuwis – Brabant · Céline Notermans **85**
- 14 Annie M.G. Schmidt – De regenworm en zijn moeder · Lisanne Plutschouw **91**
- 15 3J's – Watermensen · Kyra Hanekamp **97**
- 16 Toon Hermans – Als de liefde niet bestond · Sanne Jansen **103**
- 17 Herman Finkers – Aladdin · Susan Rosink **109**
- 18 Elka Le Mair – De boekenwurm · Mikal Grevelink **115**
- 19 Teske de Schepper – Oesters en champagne · Samira van Rhee **121**
- 20 Klein Orkest – Raar is leuk · Lisa Duenk **127**

Inleiding

Liedjes en poëzie in de taalles

Kinderen zijn van jongs af aan gek op liedjes, rijmpjes en versjes. Maar ook ouderen zijn daar tot op hoge leeftijd ontvankelijk voor. In het (tweede)taalonderwijs kunnen we daar ons voordeel mee doen. Melodie, ritme en intonatie maken het makkelijker om teksten tot ons door te laten dringen en vormen als het ware het 'glijmiddel' waardoor we gedichten, versjes en liedjes gemakkelijk opnemen, en mooie woorden, zinnen of zelfs hele strofen en coupletten memoriseren.

Van dit verschijnsel wordt in 'Dichter bij de taal' gebruikgemaakt. De bundel bevat twintig lessen gebaseerd op een gedicht of lied van een bekende Nederlandse schrijver en/of zanger. Gedichten zetten ons aan tot nadenken over woorden op een wijze waarop we dat normaliter niet doen. Poëzie is daarom een middel bij uitstek om stil te staan bij de betekenis van woorden en om een dieper niveau van taalbewustzijn aan te boren. Gedichten kunnen ons intellectueel uitdagen en vragen opwerpen die de mens zich in de loop der eeuwen voortdurend stelt. Ook in eenvoudige taal kunnen diepe en tijdloze vragen worden gesteld, zoals de vraag 'Egidius waer bestu bleven', die al rond 1400 door de onbekende auteur van het Egidiuslied werd opgeworpen. Gedichten dagen de lezer uit om een eigen betekenis aan de tekst te geven, waarbij er niet één interpretatie de juiste is. De lezer moet zich voortdurend creatieve en kritische vragen stellen om de tekst te doorgronden. Net zoals dat in het leven zelf het geval is.

Voor liedteksten geldt iets soortgelijks. Ook daarin worden op een suggestieve, creatieve manier vaak meer vragen opgeroepen dan er worden beantwoord: 'Wat voor weer zou het zijn in Den Haag?', 'Ben ik te min?', 'Waarheen leidt de weg die we moeten gaan?', enzovoort. Liedteksten hebben als voordeel dat ze vaak toegankelijker zijn dan gedichten en dat met name jongeren er zich meer

door aangesproken voelen. Maar net als voor gedichten geldt ook voor liedteksten dat ze vaak voor meerdere uitleg vatbaar zijn en dat de luisteraar er zijn eigen interpretatie aan kan geven. Dat maakt gedichten en liedteksten uitermate geschikt als materiaal om aan taalleerders voor te leggen en hun te vragen daarop te reflecteren. Op die manier hopen we taalleerders letterlijk ‘dichter bij de taal’ te brengen.

Doelgroep en doelstelling

De lessen richten zich op leerders die van niveau A2 naar B1 gaan. Sommige teksten kunnen ook voor leerders van A1 naar A2 worden ingezet, andere ook voor leerders van B1 naar B2. De lessen hebben tot doel om de algehele taalvaardigheid van de leerders te vergroten, zowel betreffende ‘de vier vaardigheden’ (luisteren, lezen, spreken en schrijven), als op het gebied van woordenschat en grammatica. Omdat in de lessen algemene thema’s centraal staan (relaties, liefde, generatieverschillen, opvoeding, verdriet en troost) waar in verschillende culturen op uiteenlopende manieren mee om wordt gegaan, lokt het materiaal uit tot interculturele uitwisseling. Daarnaast biedt het genre van liedjes en gedichten bij uitstek de mogelijkheid om aandacht te besteden aan zaken als ritme, klemtoon, intonatie en melodie.

‘Dichter bij de taal’ is geen volledige leergang waarin leerders de lessen van begin tot eind in een vaste volgorde moeten doorlopen en waarin alle voor de doelgroep relevante woorden en structuren aan bod komen. In plaats daarvan kunnen de lessen in elke willekeurige volgorde worden aangeboden. Voorstelbaar is dat de keuze voor een bepaalde les vooral wordt bepaald door het thema dat in die les centraal staat en/of het grammaticale onderwerp waaraan aandacht wordt besteed. De lessen zijn daardoor vooral geschikt als extra materiaal naast een ‘bodymethode’ of als herhalingsmateriaal voor langzame leerders die langer over het behalen van een bepaald niveau doen, dan wel als verrijkingsmateriaal voor snelle leerders, die met de lessen extra oefenstof krijgen aangeboden.

Lesopbouw

In de lessen is een vaste opbouw aangehouden, te weten: introductie, luisteren, woordenschat, lezen, grammatica, spreken, schrijven en cultuur. Hoewel deze opbouw ons inziens het meest voor de hand ligt, kan desgewenst van deze volgorde worden afgeweken. Hieronder lichten we de verschillende onderdelen nader toe.

Introductie

In de introductie kunnen de titel van het lied/gedicht, de zanger/ auteur en het thema van de les geïntroduceerd worden. Voor een overzicht van de thema's die in de lessen aan bod komen, verwijzen we naar het 'Schema lesinhoud' verderop. Aan de hand hiervan kunnen de leerders bedenken waar het lied/gedicht over gaat. Dat kan individueel of in twee- of drietalen, zowel mondeling als schriftelijk of door middel van een tekening. Vervolgens kunnen ze hun bevindingen met andere cursisten vergelijken. Daarna kan het lied/gedicht worden beluisterd/gelezen en kunnen de leerders nagaan in hoeverre hun verwachtingen overeenkomen met de inhoud van het lied/gedicht.

Luisteren

Vaak willen leerders de tekst nog een of meerdere keren beluisteren/lezen en dat is prima. Dat kan zonder een specifiek leerdoel, maar in de lessen zijn ook luisteroefeningen bij de teksten opgenomen. Het gaat dan vooral om verstavaardigheid, waarbij ontbrekende woorden in de tekst moeten worden ingevuld.

Woordenschat

In elke tekst zijn een aantal doelwoorden geselecteerd die op verschillende manieren worden gesemantiseerd. Leerders worden daarbij vooral gestimuleerd om een beroep te doen op hun strategische vaardigheid door gebruik te maken van hun voorkennis en de context waarin het betreffende woord is opgenomen. Consolidering van de doelwoorden vindt plaats door middel van verschillende oefenvormen.

Lezen

Bij het onderdeel lezen worden begripsvragen over de tekst gesteld (waar/onwaar-vragen, meerkeuzevragen, open vragen), die door de leerders beantwoord moeten worden. Het betreft hier dus vooral begrijpend lezen.

<i>Grammatica</i>	Bij grammatica wordt aandacht besteed aan een bepaalde taalvorm waar de tekst aanleiding toe geeft, bijvoorbeeld omdat deze met een zekere frequentie in de tekst voorkomt: het gebruik van bepaalde zinstypes, voornaamwoorden, werkwoorden, tijden, enzovoort (zie 'Schema lesinhoud' voor een overzicht). Leerders worden aangezet om (een van) deze vormen in de tekst op te sporen en daarin regelmatigheid te ontdekken, waarna oefening van de betreffende vorm volgt. Het betreft onderwerpen waarvan wordt aangenomen dat leerders daar eerder op zijn geweest en die nu in een andere context worden herhaald.
<i>Spreeken</i>	Elke les bevat een of meerdere spreekopdrachten waarbij leerders in tweetallen of kleine groepjes met elkaar in discussie gaan over een aan de tekst gerelateerd onderwerp.
<i>Schrijven</i>	De schrijfopdrachten bestaan voor het merendeel uit individuele opdrachten waarin leerders aan de hand van een duidelijk geformuleerde schrijftaak een tekst(je) moeten produceren voor een specifiek omschreven publiek.
<i>Cultuur</i>	Aan het eind van elke les is een onderdeel cultuur opgenomen (zie 'Schema lesinhoud' voor een overzicht). Hierbij wordt leerders gevraagd te reflecteren op een algemeen menselijk onderwerp waarmee in de ene cultuur vaak anders wordt omgegaan dan in een andere, zoals ideeën over werk, opvoeding, relaties, geloof, rechten, vrijheid, enzovoort. Leerders worden aangespoord om daarover met elkaar in discussie te gaan. Bij dit onderdeel wordt dus ook voornamelijk een beroep op de spreekvaardigheid gedaan.

Werkwijze

Bij de volgorde waarin de lessen zijn geplaatst, is rekening gehouden met afwisseling van liedjes en gedichten, thema's en grammaticale onderwerpen. Binnen elke les is gekozen voor een consistente volgorde van de onderdelen die in elke les aan bod komen. Maar de lessen kunnen in elke willekeurige volgorde worden doorgenomen en het staat de gebruiker vrij om ook de volgorde binnen een les te wijzigen.

Het is mogelijk om elke les volledig in de klas te behandelen, maar leerders kunnen ook gestimuleerd worden om buiten de les zelf bepaalde onderdelen uit te voeren. Dat geldt bijvoorbeeld voor het lied/gedicht dat thuis beluisterd/gelezen kan worden, waarbij de leerders onbekende woorden kunnen opzoeken. Daarnaast kunnen ze ook de luister-, woordenschat-, lees-, grammatica- en schrijfopdrachten vooraf thuis voorbereiden, dan wel achteraf als huiswerk maken. Voor de spreek- en cultuuroopdrachten is interactie met anderen gewenst, zij het dat de cultuuroopdracht vaak ook als schrijfopdracht kan worden uitgevoerd. Op de bijbehorende website vindt u de werkbladen en antwoorden.

Al met al betekent het dat leerders met een aanzienlijk deel van het materiaal zelfstandig aan de slag kunnen gaan, waardoor de docent de handen vrij heeft om aandacht aan andere zaken te besteden. Zoals eerder vermeld zijn de lessen dan ook met name geschikt om als herhalings- of verrijkingsmateriaal in te zetten.

Schema lesinhoud

Auteur – Titel	Thema	Grammatica	Cultuur
1 JURK! – Dit is het leven	Werkleven en stress	Aanwijzende voornaamwoorden	Werkcultuur
2 Jochem Myjer – Weduwnaar	Rouw	Inversie	Omgaan met verlies
3 Fluitsma & Van Tijn – 15 miljoen mensen	Nederland	Tegenwoordige tijd	Nederland
4 George Groot – In wezen is de mens alleen	Eenzaamheid	Bezittelijke voornaamwoorden	Eenzaamheid
5 Veldhuis & Kemper – Te blond	Uiterlijk	Bijvoeglijke naamwoorden	Uiterlijk
6 Kees Spiering – Thuis	Thuis	Wederkerende werkwoorden	Zich thuis voelen
7 Doe Maar – Pa	Generatieverschillen	Gebiedende wijs	Generatieverschillen
8 Linda Vogelesang – Lieve juf	Toekomst en beroepen	Ontkenning	Aanspreekvormen
9 Nielson – De kleine dingen	Tevredenheid	Trappen van vergelijking	Tevreden zijn met wat je hebt
10 Jan Boerstool – Recht op vrije meningsuiting	Vrijheid (van meningsuiting)	Plaats van het werkwoord in de bijzin	Rechten en vrijheden
11 Marco Borsato – Mooi	Denken over het leven	Vraagzinnen	Denken over het leven
12 Drs. P – Troostvogel	Verdriet en troost	Voltooide tijd	Geloof en bijgeloof
13 Guus Meeuwis – Brabant	Brabant	Voegwoorden	Bezienswaardigheden
14 Annie M.G. Schmidt – De regenworm en zijn moeder	Opvoeding	Verleden tijd	Opvoeding
15 3J's – Watermensen	Water	Persoonlijke voornaamwoorden	Water
16 Toon Hermans – Als de liefde niet bestond	Liefde	Onvoltooid verleden toekomende tijd	Relaties
17 Herman Finkers – Aladdin	Wensen en moraal	Modale hulpwerkwoorden	Moralen
18 Elka Le Mair – De boekenwurm	Lezen en de bibliotheek	Voorzetsels	Leescultuur
19 Teske de Schepper – Oesters en champagne	Relaties	Als/dan-constructies	Relaties
20 Klein Orkest – Raar is leuk	Anders zijn	Scheidbare werkwoorden	Anders zijn

1

JURK!

Dit is het leven

Deze les draait om het lied 'Dit is het leven' van JURK!

Hierna is de liedtekst weergegeven. De doelwoorden bij deze les zijn erin onderstreept. De gecursiveerde woorden komen in oefening 2 aan de orde.

Thema: werkleven en stress

Doelwoorden:

- **de agenda [de agenda's]:**
een boekje waarin je je afspraken opschrijft.
- **knikken [knikte, heeft geknikt]:**
je hoofd even buigen, bijvoorbeeld om te groeten of om 'ja' te zeggen [iemand knikt].
- **de laatste loodjes:**
het laatste gedeelte.
- **de onbevangenheid:**
niet van tevoren weten wat er gaat gebeuren en daardoor heel open zijn = naïef.
- **het paradijs [de paradijzen]:**
een ideale plaats waar het mooi en rustig is = het eldorado.
- **verlangen naar [verlangde naar, heeft verlangd naar]:**
iemand heel graag willen zien; iets heel graag willen [iemand verlangt naar iemand of iets].
- **de vlucht [de vluchten]:**
de keer dat je in een vliegtuig vliegt.
- **zweven [zweefde, heeft gezweefd]:**
zonder ergens op te steunen in de lucht blijven hangen [iets of iemand zweeft].

Grammatica: aanwijzende voornaamwoorden

Cultuur: werkcultuur

Dit is het leven – JURK!

De laatste dag
De laatste loodjes voor de zomer begint
En dan het paradijs
Eén dag nog knikken naar de *baas*
Eén dag nog zitten in de banken op school
En dan begint de *reis*

Dit is de *lucht*
Dit is de *vlucht*
Dit is het *zweven*
Dit is de dag
Dit is de tijd
Dit is het *leven*

Hoe 'k *verlang*
Naar de zon, de zee, het *hemelsblauw*
Maar het meeste nog naar jou
Ik wil met jou de wereld in
Weg van de *stress*, van de *agenda*, de tijd
Naar de *onbevangenheid*

Dit is de *lucht*
Dit is de *vlucht*
Dit is het *zweven*
Dit is de dag
Dit is de tijd
Dit is het *leven*